

Onder redactie van:

Prof. mr. dr. B.M.E.M. Schols
Prof. mr. dr. F.W.J.M. Schols
Mr. A.J.C.M. van Acht
Mr. drs. R. van Dijken
Mr. J.Th.M. Diks
Mr. dr. G.T.J. Hoff
Prof. mr. dr. J.W.A. Rheinfeld
Mr. M.J.P. Schipper
Mr. E.C.E. Schnackers
Mr. B.W.J. Theunissen

AdvoTip

Erfrecht voor de advocaat

Afl. 2026-6

25 maart 2026

Een robbertje vechten om een tweetrapsmaking

De afwikkeling van een tweetrapsmaking na het overlijden van de bezwaarde (of een ander moment waarop het recht van de bezwaarde eindigt), leidt meer dan eens tot grimmige schermutselingen op een soort van strijdtoneel. De erfgenamen van de bezwaarde en de verwachters proberen met allerlei charges een claim te leggen op het nalatenschapsvermogen van de bezwaarde erflater en de andere partij(en) daarbij de loef af te steken. Ik beperk mij in het navolgende tot een nalatenschap die bestaat uit tegoeden op een bij een bank aangehouden geld- en/of effectenrekening. De verwachters zullen stellen dat het nalatenschapsvermogen uitsluitend bezwaard vermogen is dat aan hen krachtens de tweetrapsmaking toekomt, terwijl de erfgenamen van de bezwaarde daartegenover kunnen stellen dat het nalatenschapsvermogen geheel of ten dele tot het eigen vermogen van de bezwaarde behoort. Wie trekt in dat geval aan het langste eind?

Freek Schols heeft laatst in *AdvoTip* 2026-1 ('Tweetrapsmaking: zaaksvervanging ter keuze? "Lenen uit het tweetrapsvermogen"') de aandacht gevestigd op het grote en vaak doorslaggevende belang van de bewijslastverdeling hierbij: wie moet wat bewijzen inzake de omvang en de herkomst van het bezwaarde vermogen? Geldt in dat geval de hoofdregel van artikel 150 Rv, inhoudende dat de partij die zich beroept op rechtsgevolgen van door haar gestelde feiten, de bewijslast van die feiten draagt? Of is er reden om daarvan in voorkomend geval af te wijken, bijvoorbeeld omdat kennis van de *ins* en *outs* van het verloop van het bezwaarde vermogen in het domein van de bezwaarde ligt? In testamenten zou met die bewijslastverdeling op een creatieve wijze omgegaan kunnen worden door specifieke bepalingen op te nemen over de omgang met en de administratie van het bezwaarde vermogen door de bezwaarde. Op deze wijze zou wel eens beslissende invloed uitgeoefend kunnen worden op de bewijslastverdeling, aangezien het domein van de bezwaarde met allerlei administratieve verplichtingen nader is ingekleurd. Aan de niet-nakoming daarvan kunnen bewijsrechtelijke gevolgen worden verbonden.

Onderstaand deel ik enige observaties over de schermutselingen die ik op het strijdtoneel van de tweetrapsmakingen heb kunnen waarnemen. Turend door de lens van mijn oude verrekijker was het beeld aanvankelijk nogal wazig, maar nadat de oculairs goed waren afgesteld en de *fog of war* eenmaal was opgetrokken, kwamen vijf zwaar bevochten locaties aan de frontlinie in het vizier.

1. Een verplichte bijsluiter bij tweetrapsmakingen?

Ik begin met een kritische kanttekening aan het adres van ons notariaat. De tweetrapsmaking is bepaald niet een eenvoudig te begrijpen uiterste wilsbeschikking. De

tweetrapsmaking als zodanig bestaat niet. Met behulp van het model van artikel 4:141 BW zal de insteller van de tweetrapsmaking – net als het kabinet-Jetten – aan de slag moeten. Het model maakt namelijk slechts gewag van ‘een making onder een ontbindende voorwaarde en een daarbij aansluitende making onder opschortende voorwaarde, volgens welke het vermaakte of het onverteerde deel daarvan op het tijdstip van overlijden van de bezwaarde of een eerder tijdstip zal ten deel vallen aan de verwachter, indien deze het aangewezen tijdstip overleeft’. De voorwaarde(n) van de tweetrapsmaking moet(en) nog op maat gesneden worden. Ook de doorlopende relatie tussen de bezwaarde en de verwachters kan in het testament nader ingevuld worden. Zie daarvoor ook artikel 4:138 lid 2 BW en de wettelijke voorschriften betreffende het vruchtgebruik van titel 3.8 BW.

De tweetrapsmaking is daarmee erfrecht voor gevorderden. Enige geestelijke lenigheid is intussen wel vereist om de voor de tweetrapsmaking gehanteerde teksten in testamenten te begrijpen en in de praktijk toe te passen. Een voorbeeld:

‘Ik bepaal dat al hetgeen mijn partner, rechthebbende onder ontbindende voorwaarde (hierna te noemen: de bezwaarde), uit mijn nalatenschap heeft verkregen en hetgeen zij daarvan bij haar overlijden onverteerd zal hebben gelaten, ten deel zal vallen aan mijn broers en zusters, rechthebbende(n) onder opschortende voorwaarde (hierna te noemen: de verwachter(s)), zulks gezamenlijk en voor gelijke delen (...).’

Ook moet de bezwaarde beschikken over voldoende boekhoudkundige kennis en vaardigheden:

‘De bezwaarde moet het bezwaarde vermogen afzonderlijk van zijn/haar overige vermogen administreren en zoveel mogelijk afzonderlijk beleggen.’

en

‘Na het eindigen van het recht van de bezwaarde is de bezwaarde of haar rechtverkrijgende(n) gehouden tot afgifte aan de verwachter(s) van de goederen van het bezwaarde vermogen, voor zover de bezwaarde of haar rechtverkrijgende(n) niet bewijzen dat die goederen zijn verteerd.’

Bekend is dat de notaris een zorg- en informatieplicht heeft (de plicht tot *Belehrung*). De Wet op het notarisambt schrijft in artikel 43 lid 1 niet voor op welke wijze de notaris die plichten concreet moet invullen, maar bij niet-naleving daarvan kan de notaris daarop tucht- en civielrechtelijk worden afgerekend. De notaris zal daarom nauwkeurig hebben te beoordelen of een uiterste wilsbeschikking aansluit bij de wensen van de testateur en of deze de reikwijdte en implicaties van de tweetrapsmaking voor de bezwaarde en de verwachters kan overzien. Bijzonder is in dit geval dat de uiteindelijke ‘afnemers’ van de aan de testateur verleende notariële dienst – te weten de bezwaarde en de verwachters – pas in beeld komen ná het openvallen van de nalatenschap van de insteller en nadien van de bezwaarde. Van de *Belehrung* die de notaris aan de testateur bij het bespreken en opmaken van het testament heeft gegeven, zullen de bezwaarde en de verwachters veelal geen profijt meer kunnen trekken. Wordt bij het openvallen van de nalatenschap van de insteller niet een (boedel)notaris betrokken bij de afwikkeling van de boedel, dan zal die begeleiding ook niet gegeven worden aan de bezwaarde en de verwachters.

Die vaststelling is voor mij reden om te bepleiten dat bij een tweetrapsmaking in een testament zonder meer een bijsluiter hoort, ofwel een document met essentiële

informatie over de praktische werking van een tweetrapsmaking en alle verplichtingen die daarbij horen. Bijsluiters kennen wij reeds bij medicijnen en complexe financiële producten. Opvallend is dat op de website www.notaris.nl tal van informatiebrochures te downloaden zijn, maar dat een in jip-en-janneketaal geschreven brochure over tweetrapsmakingen nog ontbreekt. Hier is dunkt mij een schone taak voor het notariaat weggelegd. Een bekend Nederlands spreekwoord luidt immers: voorkomen is beter dan genezen. Dat zou de notariële heelmeeesters toch moeten aanspreken?

2. Beschrijving van het bezwaarde vermogen

Een groot deel van de problemen bij tweetrapsmakingen ontstaat doordat bij het openvallen van de nalatenschap van de insteller nagelaten is een beschrijving van het bezwaarde vermogen op te maken. In testamenten wordt soms bepaald dat een beschrijving (slechts) 'op verzoek van de verwachter(s)' moet worden opgemaakt. Dat is niet juist. De verplichting een beschrijving van het bezwaarde vermogen op te stellen, is van dwingend recht (art. 4:138 lid 2 jo. art. 3:205 BW). Zonder te beschikken over een deugdelijke boedelbeschrijving is het moeilijk om vast te stellen welke goederen bij het einde van het bezwaar van de insteller op de verwachters zijn overgegaan. Een moeizame reconstructie van de omvang en de samenstelling van de nalatenschap van de insteller (althans van dat deel van de nalatenschap dat het bezwaarde vermogen vormt) dient alsdan gemaakt te worden. In voorkomend geval zou de aangifte erfbelasting uitkomst kunnen bieden.

In sommige gevallen is volgens het testament van de insteller een rol voor de notaris weggelegd bij het opmaken van de beschrijving van het bezwaarde vermogen:

'De bezwaarde moet binnen een jaar na mijn overlijden bij notariële akte een beschrijving opmaken van het bezwaarde vermogen. De alsdan in leven zijnde verwachters hebben het recht om bij de beschrijving aanwezig te zijn en moeten daartoe tijdig door de betrokken notaris worden opgeroepen.'

Mij is niet duidelijk welke rol aan de notaris is toebedeeld als er verschil van inzicht tussen de bezwaarde en de verwachters bestaat over de omvang en de samenstelling van het bezwaarde vermogen. Het is de taak van de bezwaarde de beschrijving op te (doen) maken bij notariële akte, maar de mogelijkheid dat de verwachters daarbij aanwezig kunnen zijn zal niet zonder betekenis en praktische implicaties zijn. Ik meen dat bij gemotiveerde betwisting van de juistheid en volledigheid van de door de bezwaarde opgemaakte beschrijving de notaris betrokkenen dient te wijzen op het bepaalde in artikel 676 Rv. Die bepaling geeft een regeling voor geschillen in verband met de boedelbeschrijving. Die geschillen dienen in kort geding gebracht te worden voor de voorzieningenrechter van de rechtbank in welker rechtsgebied de te beschrijven boedel zich geheel of grotendeels bevindt. De kortgedingrechter wordt *tout court* als bevoegde rechter aangewezen. Een spoedeisend belang is geen voorwaarde voor toegang tot deze rechtsgang.

3. Verklaring van erfrecht

Om toegang te kunnen verkrijgen tot het bij een bank ondergebrachte bezwaarde vermogen zal na het overlijden van de bezwaarde in beginsel een verklaring van erfrecht overgelegd moeten worden. In de verklaring van erfrecht wordt vermeld dat één of meer in de verklaring genoemde personen, al dan niet voor bepaalde erfdelen, erfgenaam zijn (art. 4:188 lid 1 onder a BW). Stel nu dat de erfgenamen van de bezwaarde een verklaring van erfrecht bij een notaris hebben laten opmaken, waarin zij als erfgenamen van het nalatenschapsvermogen worden vermeld. Stel ook dat zij hebben nagelaten de notaris op de hoogte te stellen van het bestaan van het testament met de tweetrapsmaking van de insteller en dat de notaris daarnaar niet heeft gevraagd of

daarnaar ook niet enig onderzoek heeft kunnen doen. Wat zouden de verwachters kunnen ondernemen als de erfgenamen van de bezwaarde handelen alsof er geen bezwaard vermogen is waartoe de verwachters zijn gerechtigd?

De aangesproken notaris zal bij een klacht van de verwachters over de afgegeven verklaring van erfrecht mogelijk antwoorden dat de verklaring van erfrecht juist is. De notaris stelt wellicht dat door het overlijden van de insteller het onder de tweetrapsmaking verkregen vermogen niet meer tot de nalatenschap van de bezwaarde behoort. Hierdoor zou een verklaring van erfrecht geen betrekking hebben op het bezwaarde vermogen. Dat neemt mijns inziens niet weg dat de verklaring van erfrecht, hoewel deze juist is, in de gegeven omstandigheden ook onvolledig en daarmee misleidend is. De afgegeven verklaring van erfrecht wekt de onjuiste indruk dat de erfgenamen van de bezwaarde gerechtigd zijn tot het gehele nalatenschapsvermogen dat bij de bank is ondergebracht en dat er geen bezwaard vermogen aanwezig is.

In dit geval zou mijns inziens van de notaris, die alsnog geconfronteerd wordt met het testament van de insteller, verwacht mogen worden dat hij de erfgenamen van de bezwaarde uitdrukkelijk wijst op het feit dat de verklaring van erfrecht geen juist en volledig beeld geeft van de gerechtigdheid tot het nalatenschapsvermogen en dat zij deze verklaring van erfrecht niet (meer) mogen gebruiken. Wie hiervan (nog) niet overtuigd is, slaat artikel 3:75 BW er eens op na. Bij het einde van een (notariële) volmacht – evenals een verklaring van erfrecht een document op grond waarvan iemand gelegitimeerd wordt om al dan niet voor een ander in het rechtsverkeer op te treden – bevat de wet een uitgebreide regeling om misbruik daarvan te voorkomen. In het verlengde hiervan mag de notaris die – naar achteraf blijkt – een onjuiste of onvolledige verklaring van erfrecht heeft afgegeven zijn handen mijns inziens niet in onschuld wassen en passief aan de zijlijn blijven staan.

Om dit soort problemen in de kiem te kunnen smoren, dient de wetgever alsnog naar oud-notaris Peter Blokland te luisteren en follow-up te geven aan zijn aanbevelingen. Blokland signaleert dat de notaris het centraal testamentenregister (CTR) zal raadplegen op naam van de bezwaarde en niet op naam van de insteller. Immers, de notaris weet niet dat die insteller er is. De oplossing hiervoor is het inschrijven van de verklaring van erfrecht van de insteller in het CTR ten name van de bezwaarde. Hierdoor zal de tweetrapsmaking tevoorschijn komen als de notaris bij het overlijden van de bezwaarde inzage neemt in het CTR. Dan kunnen de verwachters opgespoord worden en van het bestaan van hun recht op de hoogte worden gesteld. Dan zal de verklaring van erfrecht van de bezwaarde ook juist en volledig afgegeven kunnen worden. Het probleem is echter dat een dergelijke inschrijving in het CTR op dit moment niet mogelijk is, nu de verklaring van erfrecht niet valt onder de limitatieve opsomming van inschrijfbaar akten in artikel 1 lid 1 van de Wet op het centraal testamentenregister. Een aanpassing van deze wet ligt voor de hand, maar de prioriteiten van de wetgever liggen kennelijk elders. Zie hierover nader P. Blokland, 'De tweetrapsmaking moet in het centraal testamentenregister ingeschreven kunnen worden', *WPNR* 2019/7255.

4. Blokkade van nalatenschapstegoeden

Worden bij een bank tegoeden op bankrekeningen (geld- en/of effectenrekeningen) op naam van de bezwaarde aangehouden, dan zullen de verwachters die menen dat die tegoeden behoren tot het bezwaarde vermogen daartoe toegang vragen. In het geval de erfgenamen van de bezwaarde voordien reeds een verklaring van erfrecht aan de bank hebben getoond en de bank meegewerkt heeft aan het omzetten van de tenaamstelling van de rekeningen, ontstaat een patstelling. Wat moet de tot voor kort van het bestaan van de tweetrapsmaking onwetend gebleven bank in dat geval doen? De bank zal zich

niet willen mengen in het vraagstuk wie gerechtigd is tot de tegoeden en voor welk deel. Dat is iets dat de betrokken partijen met elkaar in of buiten rechte dienen op te lossen.

Volgens artikel 17 lid 3 van de algemene bankvoorwaarden hoeft de bank opdrachten die niet aan haar regels voldoen niet uit te voeren. De uitvoering van een opdracht om de tegoeden bijvoorbeeld over te boeken naar een andere bank of een opdracht om over de tegoeden anderszins te disponeren kan geweigerd of uitgesteld worden. De bank zal – als er een (gerede) kans is dat de bij de bank aangehouden tegoeden aan een ander dan de rekeninghouder toebehoren – de nalatenschapstegoeden kunnen blokkeren. De rekeninghouders worden daarvan door de bank op de hoogte gesteld.

De communicatie hierover verloopt in de regel via de nabestaandendesks van de banken. Ik spreek hier nog een *cri de coeur* uit: het wordt hoog tijd dat de kwaliteit en de snelheid van de dienstverlening van deze nabestaandendesks door de banken op orde wordt gebracht. Er zijn banken – u weet vast wel welke ik bedoel – met een slechte staat van dienst. Na een informatieverzoek verschijnt telkens het bericht per e-mail: ‘Door drukte duurt het op dit moment helaas langer voordat we op uw vragen kunnen terugkomen. Onze excuses voor het ongemak.’ Het dreigen met het indienen van een klacht wil soms helpen, om de simpele reden dat het doorlopen van de klachtenregeling meer tijd van de bank kost.

5. *Opvragen van dagafschriften: individueel of gezamenlijk?*

Een ander twistpunt in de relatie met de banken, dat ook bij tweetrapsmakingen speelt, ziet op het opvragen van dagafschriften van een bankrekening als meerdere erfgenamen in het geding zijn. Banken hebben jegens rekeninghouders een wettelijke plicht om gegevens betreffende een bankrekening gedurende een periode van zeven jaar te bewaren (art. 2:10 BW). Vaak is het mogelijk om bankgegevens van langer geleden op te vragen. Heeft iedere erfgenaam individueel het recht om dagafschriften op te vragen of dienen de erfgenamen dat gezamenlijk te doen?

Het doen vaststellen van een beheersregeling ex artikel 3:168 BW door de kantonrechter om inzage te kunnen verkrijgen in een bankrekening lijkt mij zelf nogal een mijl op zeven.

Bij uitspraak 2019-762 oordeelde de Geschillencommissie Financiële Dienstverlening van het Kifid (Klachteninstituut Financiële Dienstverlening) te Den Haag dat het inzagerecht aan de erfgenamen gezamenlijk toekomt:

4.3. ‘(...) Wat betreft de nalatenschap van Erflaatster is er sprake van een “gemeenschap” zoals beschreven in artikel 3:166 Burgerlijk Wetboek (BW). Volgens artikel 3:166 lid 1 BW is een gemeenschap aanwezig, wanneer een of meer goederen toebehoren aan twee of meer deelgenoten gezamenlijk. Verder is artikel 3:170 BW van belang. Daarin wordt bepaald wanneer welke bevoegdheden door de deelgenoten, al dan niet zelfstandig en/of de anderen vertegenwoordigend, kunnen worden uitgeoefend.

(...)

4.4. Het uitgangspunt bij het beheer van de gemeenschap is dat dit geschiedt door alle deelgenoten gezamenlijk. Dit is slechts anders als er sprake is van een daad van beheer die geen uitstel kan lijden. Van een dergelijke situatie kan pas worden gesproken als sprake is van een geval dat zo urgent is dat er geen tijd en gelegenheid is andere deelgenoten te raadplegen of te wachten op de beheersbevoegde deelgeno(o)t(en).

4.5. Uit het voorgaande volgt dat de erfgenamen gezamenlijk in de rechten en verplichtingen van Erflaatster treden. Tot die rechten behoort het inzagerecht in het rekeningverloop van de bankrekening.

4.6. Nu er naar het oordeel van de Commissie in het onderhavige geval geen sprake is van een situatie zoals bedoeld in artikel 3:170 lid 1 BW, concludeert zij dat de erfgenamen gezamenlijk bij de Bank het verzoek moeten indienen om inzage te verkrijgen in het verloop van de bankrekening, dan wel dat zij iemand machtigen om dit namens de gezamenlijke erfgenamen aan de Bank te vragen.'

Ik waag de juistheid van dit oordeel van de commissie in twijfel te trekken. Het inzagerecht in het rekeningverloop (en wel door het opvragen van de dagafschriften) behoort mijns inziens aan ieder der erfgenamen individueel toe te komen (en niet aan de erfgenamen als collectief). Het inzagerecht behoort als zodanig bij het erfgenaamschap, ook al betreft het een erfgenaamschap in een onverdeelde nalatenschap. Mijns inziens ligt het inzagerecht ook dichter tegen het gebruik van een gemeenschappelijk goed aan dan het beheer daarvan (art. 3:169 versus art. 3:170 lid 2 BW). Zo nodig zou de bank door één enkele erfgenaam ten behoeve van de nalatenschap op grond van artikel 3:171 BW kunnen worden aangesproken om inzage te geven in de dagafschriften. Het is mij bekend dat de Geschillencommissie Financiële Dienstverlening bij uitspraak 2019-888 ook over deze mogelijkheid in negatieve zin geoordeeld heeft. Zo overwoog zij:

'4.2. (...) Consument meent dat zij op grond van artikel 3:171 BW een zelfstandig recht heeft om inzage te krijgen bij de Bank.

De reden hiervoor is dat zij verzochte informatie nodig heeft om in een rechterlijke procedure schade te verhalen op haar broers. Artikel 3:171 BW geldt echter niet voor rechtsvorderingen tegen mede-erfgenamen. Zie ook Hoge Raad 8 september 2000, ECLI:NL:HR:2000:AA7044 (overweging 3.4.1. e.v.).'

Dit oordeel lijkt mij rechtens niet juist. De inzagevordering wordt in dit soort gevallen ten behoeve van de nalatenschap door een erfgenaam tegen de bank ingesteld en niet tegen één of meer mede-erfgenamen.

Het einde van de strijd om tweetrapsmakingen lijkt nog lang niet in zicht te zijn.

Tot de volgende keer!

Mr. dr. G.T.J. Hoff
Hoff Advocaten

ScholsBurgerhartSchols

www.scholsburgerhartschols.nl

Boom

Postbus 85576
2508 CG Den Haag

T (070) 330 70 33
E juridisch@boom.nl
I www.boom.nl/juridisch

Copyright 2026 © AdvoTip

Hoewel uiterste zorg is besteed aan de inhoud van *AdvoTip – Erfrecht voor de advocaat* aanvaarden de uitgever en de redactie geen aansprakelijkheid voor onvolledigheid of onjuistheid.